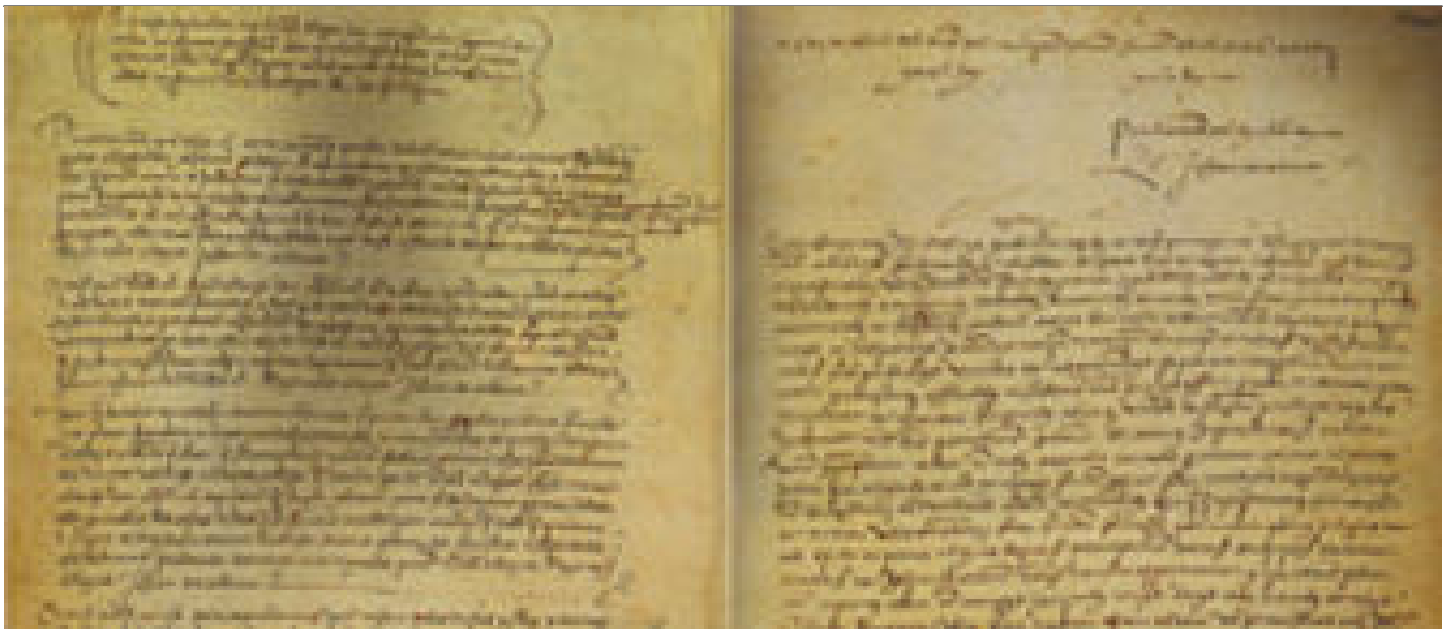

«Les Capitulacions colombines» de 1492: un document català

Autor: Jordi Vila Roura
Data de publicació: 03-02-2015

Recuperem la ponència que en Jordi Vila va presentar al 1r Simposi sobre la Descoberta Catalana d'Amèrica d'Arenys de Munt, al 2001. Bo i els anys passats, l'estudi continua tenint la mateixa força i el mateix rigor i corprèn per la seva lucidesa enlluernadora

1. L'autenticitat del document

1.1. El document original de la capitulació

Tot estudi sobre qualsevol document històric porta el compromís intrínsec que qui realitza l'estudi haurà de treballar amb el seu original.

Heus aquí el primer escull que haurem de salvar, ja que, segons ens diu el Dr. Muro Orejón en el seu estudi Cristóbal Colón: el original de la capitulación de 1492 y sus copias contemporaneas, ajudat pels treballs de Vignaud: "La carta-capitulació original que va acompanyar En Colom es guardava entre els documents conservats a l'Arxiu dels Colom al monestir cartoixà de Santa Maria de las Cuevas, a Sevilla; i figurava en un inventari datat per Serrano i Sanz entre 1520-1526 amb el núm. 5 del segon embolcall d'escriptures. Però Vignaud, el 1911, assegurà que aquest document original de la capitulació hauria desaparegut; i des d'aquella data no s'hauria trobat malgrat els treballs constants dels investigadors colombins".

Per tant, podem constatar que, pel que ens diuen aquests i d'altres autors, no comptem amb l'original de la carta-capitulació, fet que comporta recórrer a d'altres fonts historiogràfiques, en aquest cas les còpies existents que han transcendit.

1.2. Les còpies de l'original

El mateix Muro Orejón continua insistint, emperò, en la idea que aquest original perdut que portava En Colom sempre amb ell serviria de model per obtenir uns trasllats notarials sol·licitats pel mateix Colom, cosa duta a terme pel jutge de la comissió Aguado a la ciutat de la Isabela el 16 de desembre de 1495.

Aquest mateix original servirà igualment de model per al privilegi que confirma la capitulació, firmat pels Reis Catòlics a Burgos el 23 d'abril de 1497.

Continua el mateix autor afirmant "que al mateix temps que es lliuraren a En Colom l'original de la capitulació del 17 d'abril de 1492, s'inseria, com era preceptiu, en el corresponent Llibre-Registre de disposicions legals de la Cancelleria aragonesa. I així es va fer i es troba assentada al llibre 3.569, folis 135 vers i 136, a la secció de Diversorum sigilli secreti, datada, com és lògic, el mateix dia de la seva expedició". Per tant, es tracta d'un trasllat de la capitulació original, és a dir, una altra còpia.

És convenient remarcar arribats en aquest punt que, malgrat l'entossudiment d'aquest autor, però també de molts altres, a voler trobar l'original de les capitulacions en un arxiu castellà, no se n'ha trobat encara cap còpia al cedulari castellà, ni a l'Arxiu de Simancas, ni a l'Arxiu d'Índies de Sevilla, ni a l'Arxiu del duc de Veragua; tot i que els indicis i els testimonis que ells apunten haurien de portar-los a la troballa, topen contínuament amb l'amargor de la seva inexistència, llevat de la còpia pel privilegi de 1497 de Burgos, que ja hem esmentat abans.

Per tant, cal advertir ja d'entrada, que treballarem sobre còpies, i això vol dir que treballem amb l'ombra d'estar davant d'un document adulterat, retocat o manipulat, fet que posa en relleu el mateix Muro Orejón, el qual cito textualment: "La comparació dels textos de la capitulació santafesina ens porta a les següents conclusions, prescindint de les simples alteracions ortogràfiques: una gran semblança entre els textos de la Isabela (1495), el del Privilegi Reial (1497) i el dels Còdexs de 1502, amb algunes variants amb la còpia del registre de la Corona d'Aragó (1492). La versió inclosa en el cedulari indià és la més imperfecta i alterada". De la mateixa faisó ho veu Rafael Diego Fernández quan, a la introducció de la seva obra, ens alerta del fet que no es podia basar en capitulacions que ja estaven publicades en diverses col·leccions, perquè "la immensa majoria d'aquestes tenien una quantitat intolerable d'errors i omissions". Consegüentment, si les mateixes còpies, i les còpies de les còpies, ja varien, pot ser que l'original perdut tampoc no tingui res a veure amb els documents amb què treballem. Així, doncs, alerta!

2. Les capitulacions fins avui. L'estat de la qüestió

Advertits, doncs, d'aquest contratemps, encetem l'estudi pròpiament dit de les capitulacions com a document clau que va donar origen al descobriment d'Amèrica: "La Carta Magna que establí les condicions de l'acord, fent possible el laboriós muntatge de l'expedició colombina", tal com la defineix En Rumeu de Armas.

Rafael Diego Fernández, al seu estudi intitulat Las Capitulaciones colombinas (1492-1506), evidencia ja d'entrada una sèrie d'innovacions que aquestes capitulacions signades per En Colom i els Reis Catòlics aporten al món jurídic castellà, fruit, això sí, i segons s'afanya a deixar ben clar l'autor, "d'un llarg i conseqüent procés que es venia gestant des de la baixa edat mitjana". De la mateixa faisó, En Rumeu de Armas, al seu llibre Nueva luz sobre las capitulaciones de Santa Fe de 1492 també percep que "les Capitulacions de Santa Fe se separen de la pràctica (jurídica castellana) establerta, per imperatiu de les circumstàncies, per tal d'adaptar-se a un procediment anòmal, sense precedents ni futures imitacions". Podríem parlar efectivament d'innovacions jurídiques esdevingudes arran d'aquesta capitulació en el corpus iuris castellà, si aquesta fos efectivament castellana, però si n'observem amb deteniment l'estructura i el contingut, no trigarem a adonar-nos que aquestes innovacions no són tals, sinó que es tracta d'un text que no es correspon al fer jurídic castellà i que, més aviat, tant en el procediment com en el contingut, les capitulacions colombines responen a procediments normatius de rel catalana.

Curiosament tots els autors que s'afermen en la tesi de les innovacions jurídiques operades arran de les capitulacions, no tenen cap pudor a afirmar que qui opera aquesta revolució jurídica, no deixa de ser un mariner indigent genovès, un humil cardador de llana, o un simple il·luminat amb un projecte tan agosarat com increïble. No deixa de ser sorprenent!

L'americanista Rumeu de Armas, en el seu afany de resseguir la línia castellana del document i fer-ne un estudi evolutiu i comparatiu, pren les capitulacions més pròximes a les colombines, que, per ordre cronològic són les pactades durant la conquesta del Regne de Granada, les quals, com és d'esperar, tenen un format i una negociació completament diferent a aquelles de què s'ocupa aquest estudi. I això és així, ja que no podem comparar aquestes capitulacions granadines, que no deixen de ser un conveni militar, una rendició pactada, que posa fi a la resistència de l'últim reducte musulmà a Andalusia, amb les negociacions que En Colom presumptament té amb els Reis Catòlics, perquè ni l'objecte ni el fi d'aquestes dues capitulacions no és el mateix.

Tot i això, podem aprofitar l'avinentesa per fixar-nos que quan es tracten assumptes propis de la corona castellana, com és la conquesta de Granada, els funcionaris que porten les diligències i les negociacions amb els homòlegs abdicants són funcionaris de la corona castellana, en aquest cas Hernando de Zafra. En canvi, tot i trobar-se en el mateix lloc, Santa Fe de la Vega de Granada, i ser, presumptament, la descoberta d'Amèrica una empresa castellana, les capitulacions signades per En Colom i el rei, són signades pel secretari de la Corona d'Aragó, Joan de Coloma.

En Rumeu de Armas justifica això dient que "Ferran el Catòlic, per pròpia decisió –no obstaculitzada per la reina Isabel–, es fa servir de secretaris aragonesos per despatxar assumptes de Castella", malgrat la Concòrdia de Segòvia de 15 de gener de 1475 en la qual s'establia el govern conjunt d'Isabel i Ferran a la corona de Castella, on en cap cas no s'autoritzava el regi consort a valer-se de funcionaris de la Corona d'Aragó. Recordem que, a tots els efectes, els súbdits de la corona catalano-aragonesa tenien consideració d'estrangers a Castella".

Per tant, som davant d'un primer indici clar que ens permet afirmar que potser En Colom no estava negociant el seu "somni" amb la corona castellana, sinó que ho feia amb la corona catalano-aragonesa, i és per això que els funcionaris de qui es val el rei per redactar i donar fermesa al document anhelat són els de la Cancelleria catalana, i no pas de la castellana.

Però, tornant a la recerca d'unes capitulacions precedents, que ara sí, per raó d'objecte i fi s'avinguin amb les que aquí ens ocupen i que siguin de rel castellana, Rafael Diego Fernández ens situa els antecedents més directes i immediats d'aquestes, a les capitulacions fetes per a la conquesta de les Canàries a principis del segle XV.

Si estem d'acord amb això, salta a la vista a primer cop d'ull que, en primer lloc, la forma dels redactats no coincideix, ja que les colombines estan separades en capítols –és a dir, frases articulades a manera d'estipulacions o proposicions breus i concises– i, en canvi, les altres són redactades a manera d'epístola, és a dir, un text llarg travat amb frases coordinades i subordinades.

Aquesta és la primera diferència notable que es detecta ja d'antuvi, però quan entrem a veure el text en si, veiem que l'objecte també difereix en gran mesura, ja que a les Canàries s'hi va en santa missió de catequitzar i evangelitzar aquelles illes, i, per contra, les capitulacions d'En Colom s'esdevenen per descobrir i mercadejar amb nous mons, i es fa omissió momentània del fet evangelitzador de l'empresa.

Una altra diferència que cal observar, i que també posa en relleu En Rumeu de Armas, són els subjectes contractants i la participació d'aquests en la redacció i confecció dels documents. Com bé diu en el seu llibre Nueva luz sobre las capitulaciones de Santa Fe de 1492, En Rumeu de Armas afirma que el document santafesí no fou concebut en les línies mestres pels sobirans de Castella, sinó que és En Colom qui imposa les condicions i n'exigeix el compliment, i és que fins aleshores les negociacions d'aquest caire no eren mai bilaterals, és a dir rei-beneficiari, sinó que era un atorgament unilateral que feia el rei, i, a més, l'únic beneficiari només podia ser l'estament eclesiàstic. A més a més, com apunta igualment Rafel Diego Fernández, les primeres capitulacions per Canàries cal emmarcar-les dins un context de vassallatge: "No podem oblidar que el que va fer Bethencour –lliurar quelcom propi, que en aquest cas eren les illes que estava conquerint, a un rei per a rebre-ho tot seguit com a acceptació simbòlica del vassallatge rendit– era la pràctica característica de la societat feudal".

Per acabar, com a diferència destacable també trobem el tipus de concessions que és donen en les capitulacions del 92, el que Colom sol·licita a canvi dels seus serveis són càrrecs de govern, exercici de jurisdicció i avantatges de caràcter econòmic, mentre que a les de principis del segle XV tan sols s'estipulen els costos de l'empresa i com aquestes es repartien, però mai, mai no es fan concessions del tarannà com les que es fan a les capitulacions colombines, en què de fet totes són per atorgar títols i riqueses.

Assenyalo aquestes com a diferències més rellevants entre les dues maneres de capitular i evito tirar més enrere en l'estudi ulterior de capitulacions castellanes perquè crec que fóra un error ja que estaríem parlant aleshores d'un dret medieval encara molt més primitiu i que tindria menys a veure encara amb les capitulacions que ara ens ocupen.

Així, doncs, és difícil de veure una connexió històrica lògica entre les capitulacions precedents i les que avui ens ocupen. Tot i això, hi ha autors, que tot i haver-ho copsat també, encara segueixen entossudits a afirmar que aquest és un text pur i íntegrament castellà, perquè cal emmarcar aquest document dins el marc històrico-jurídic de la corona castellana, encara que sigui amb calçador i buscant les excuses més rocambolesques per no posar-les en quarantena, i comprometre seriosament l'empresa castellana que les seves tesis defensen. Per ells, per tant, aquesta capitulació és una revolució jurídica que trenca amb tot el que fins aleshores estava establert. Efectivament: si fos així, això fóra una innovació en el dret castellà, però verament no ho és pas en el dret català, com ara veurem.

Totes les anomalies, enteses aquestes com allò que no s'avé amb el dret castellà, que veuen aquests autors i en concret En Rumeu de Armas, les justifiquen dient que "atès que les Capitulacions eren redactades per un estranger, Johan de Coloma, per força havien de tenir anomalies, contradiccions i més d'una imprecisió". Fins i tot és capaç de presentar a manera d'exemple digne de mención, el fet que cada capítol atorgat es tanqués amb la sentència: «plau a ses alteses», tal com es feia a les Corts Catalanes en els Capítols de Cort, i ens ho argumenta dient que òbviament "qui redactava en aquest cas els capítols, Johan de Coloma, havia estat present més d'una vegada en aquestes assemblees (Corts Catalanes) i és per això que quedà influït per la pràctica catalana; però, malgrat tot això, aquest formulisme no serà mai més repetit en els formularis ulteriors de la Cancelleria castellana". Per tant, continua dient En Rumeu de Armas: "Un document de la importància de les capitulacions, redactat en línies mestres per un estranger, per força havia de tenir anomalies, contradiccions i més d'una imprecisió". Aquests tipus d'exercicis malabars i explicacions retorçades són les que se'ns donen per justificar el perquè les capitulacions, escrites per un estranger, en aquest cas i sorprenentment el secretari de la Cancelleria catalano-aragonesa, tenen aquest caire d'extraordinarietat i d'irrepetibilitat, i continua donant encara d'altres raons més enrevessades per justificar per què s'utilitza aquesta forma tan innovadora de fer en el món castellà, per què hi participen personatges de la Cancelleria catalano-aragonesa d'importància vital en les negociacions, per què es demanen títols i honors propis de la nostra corona, com el virrei i governador general, inexistents a Castella fins aleshores, i encara més: per què es guarden les capitulacions a l'Arxiu de la Corona Catalana i no a l'Arxiu de la Corona Castellana, que és de fet on haurien d'haver estat registrades si veritablement es tractés d'un document castellà.

Fins ara tan sols hem fet una aproximació a totes les qüestions que es plantegen i les respostes que la doctrina oficial hi ha donat. Però aquestes respostes reclamen avui una reflexió i una interpretació del tot diferent a la que fins avui se'ns ha ofert. Retenim tot el que hem dit fins ara: en primer lloc, el fet que a Castella no es coneixia aquesta manera de capitular i que, segons diversos autors, imposa irreverentment En Colom; i en segon lloc, que tot allò que no s'avé amb la tradició jurídica castellana és per causa del destí i l'evolució pròpia del dret atesa l'excepcionalitat de l'empresa (com si ja haguéssim oblidat, doncs, les capitulacions per anar a l'Àfrica).

3. El dret medieval català

Fem un punt i a part aquí, i fem ara una breu pinzellada de la tradició jurídica catalana de la baixa edat mitjana:

La història ens diu que en aquells temps la monarquia catalana, afeblida per les constants guerres internes, quedà minvada bàsicament en l'aspecte econòmic i que, per tant, calia recórrer als altres estaments notables del Principat, com el clergat, els nobles i els prohoms o mandataris de les grans ciutats per tal d'emprendre noves empreses i refermar-se una vegada més en la seva posició predominant.

Aquests estaments accepten d'ajudar el monarca a canvi de retallar el poder absolutista que fins aleshores tenia. És a dir, que, a partir de llavors, el rei veuria reduïda la seva facultat a l'hora de legislar i fer executar les seves lleis.

És a partir d'aquí quan parlem del naixement d'un «dret pactat» o d'una «cultura del pacte», tret característic, per altra banda, que ens és reconegut per tothom fins al dia d'avui. Per tant, tenim que el monarca ja no és lliure de fer el que vulgui, ni de legislar segons el seu caprici, sinó que determinades matèries les haurà de pactar i consensuar amb els tres braços estamentaris constituïts en Corts, i fins i tot, cosa del tot inusual en aquella època, veure sotmès el poder de la seva persona a les lleis promulgades i sancionades en Corts.

Però és evident que el monarca tenia un poder, i que tot i estar retallat, podia exercir-lo bastant lliurement. Existeixen, així, dintre les potestats dels monarques catalans, una sèrie de drets concrets, entre els quals les anomenades regalies, que, en termes del doctor Víctor Ferro, són "prerrogatives que lliurement i per la seva gràcia pot atorgar el monarca, a manera, molt sovint, de privilegis". O, tal com les definia un autor de l'època, "aquells drets que pertoquen a l'emperador, al rei o al senyor que no reconeix superior", privilegis als quals calia sumar l'autoritat pública suprema que tenia el monarca, nota característica insubstituïble, per tal que les regalies no es veiessin despullades de tota eficàcia.

La seva classificació variava en funció de determinats ítems, per exemple les diferenciem, segons l'origen, en regalies de dret comú, això és, derivades del dret romano-canònic, i en les procedents dels usatges i constitucions de la terra; i, segons llur naturalesa, en eclesiàstiques i seculars; per llur importància, en majors i menors, segons que fossin exclusivament del príncep o que poguessin ser adquirides pels inferiors (barons i comunitats).

Per tant, pel poder que li era propi, el rei tot sol, des de la seva residència, podia expedir normes generals en forma de pragmàtiques, és a dir normes unilaterals atorgades als seus súbdits sempre que no estiguessin en contradicció amb les lleis generals paccionades de Catalunya, però aquesta facultat, teòricament ampla, es veia reduïda, en la pràctica

institucional dels temps que estudiem, a ben poca cosa. Podia també, i ho feia concurrentment amb el seu lloctinent, atorgar privilegis, és a dir normes derogatòries del dret comú concedides a favor d'una comunitat o d'un particular; però si ho feia en determinades circumstàncies que induïen a celebració d'un contracte o adquirien després aquesta qualitat, no era amo de derogar-los ad libitum.

Competia igualment al rei, en exercici de la potestat graciosa, i dintre del que coneixem com a regalies, la concessió de títols de noblesa i la creació de cavallers, ciutadans i burgesos honrats i mercaders.

Aquest era l'únic poder que posseïa el rei català en solitari, en canvi, el poder reial era omnímode i s'exercia lliurement arreu de les monarquies europees. Com hem dit ja, a la Corona catalana, el poder es veia escapçat per la submissió de tots els actes del monarca a les lleis del país, per bé que el monarca continuava conservant la seva potestas. Això comporta que el rei pot crear dret amb el consentiment i sense el consentiment de les Corts, però aquestes no poden crear dret sense el consentiment del rei.

Vist el poder legislatiu que tenia el monarca aquí, endevinarem fàcilment que el gran gruix del corpus jurídic català medieval s'esdevé fruit del dret pactat entre la casa reial i els estaments constituïts en corts, cosa que fa que a Catalunya coneguem les Constitucions de Corts (que conserven la mateixa forma que les Ordinacions), que és el nom que rep allò que dicti el rei amb aprovació de les Corts.

Les demandes que les Corts fan al rei reben el nom de capítols i peticions, i això eren les peticions que presenten al rei en Corts –normalment en un mateix escrit, cada una de les peticions forma un capítol–, que, un cop aprovades pel comte-rei, es presenten després d'una nova redacció com a constitucions i ordinacions, dividides normalment també en capítols.

Al costat d'aquestes constitucions, i a causa del constant enfrontament entre el rei i les Corts, sorgeixen els Capítols de Proferta i els de Greuges, que són escrits unitaris dels braços, dividits en capítols, on els braços recullen les condicions imposades al rei per a la concessió d'un donatiu o on es recullen els greuges soferts, que volen que siguin reparats pel monarca.

La perfecció i validesa d'aquests, en cas que sigui afirmativa, el comte-rei signarà a la fi de cada capítol amb un «Plau a sa Altesa». Aquests acords es prenen a partir de la debilitat del monarca, cosa que suposava una coacció per a ell. Són, per tant, condicions que els braços imposen al rei, a canvi d'un determinat preu, l'oferiment d'un préstec o d'un donatiu. El rei, en lloc de donar-los forma de constitució, conserva la forma de petició i les concedeix temporalment vinculades a la duració de la proferta concedida, amb l'afirmació a la fi de cada petició de «Plau al Senyor Rei».

Però els braços no trigaren a mostrar el malestar per aquests compromisos assumits pel monarca i volgueren que aquests capítols tinguessin vigor de constitució i actes de cort. Així, doncs, tenim com a fonts del dret català:

1.- Constitucions, que eren els acords expressats en primera persona pel rei amb el consentiment de les Corts.

2.- Capítols de Cort, que eren proposicions que, a les Corts, feien al rei els estaments, recomanant de prendre una decisió, una resolució o una disposició. El rei aprovava aquests capítols, com era manat, amb les paraules al final de cada capítol amb la sentència «Plau al senyor rei».

3.- Actes de Cort: Són lleis particulars decretades pel rei a petició d'un o de dos braços i que disposaven sobre una matèria prevenguda i ordenada extra curiam, és a dir pactada bilateralment fora de Corts. Aquests actes de Cort tenien la mateixa força i fermat, és a dir forma de redactat, que les constitucions del monarca i que els capítols de Cort.

4.- Els privilegis són excepcions a les constitucions, ja que eren disposicions del rei o del seu lloctinent per les quals es derogava parcialment el dret comú en benefici d'alguna persona, comunitat o estament. Eren de contingut variat, que podia anar des d'una exempció, a un conferiment d'un honor o preeminència o fins i tot a la concessió de tot un règim particular.

En principi, els privilegis eren disposicions unilaterals del príncep, però a Catalunya tots o gairebé tots constituïen o acabaven constituint una part del dret paccionat, car molts d'ells eren el resultat d'una autèntica compra-venda o havien estat atorgats com a serveis prestats al príncep i eren sovint corroborats amb el seu jurament, a més d'adquirir en general força de contracte, i en tant que actes fora de corts tenen moltes concomitàncies amb els capítols de proferta que hem vist abans. Aquests privilegis eren inclosos sovint en les ratificacions generals fetes en Corts i estipulades davant de notari.

Val a dir que les diferències entre els privilegis a què ens hem referit ara i les pragmàtiques de què ara parlarem, tenen una línia divisòria quasi inexistent. Per tant, podríem quasi dir que el que val per a les pragmàtiques val també per als privilegis. Així, les pragmàtiques són disposicions del rei adoptades de «motu proprio i ofici» o a petició d'una corporació o individu per algun negoci particular, però en esguard de la utilitat pública i no sols en interès del suplicant.

Les pragmàtiques eren fetes a vegades en Corts a suplicació d'un o dos braços, o bé extra curiam, amb acord del Consell Reial, això és el Suprem de la Corona d'Aragó.

Algunes d'aquestes pragmàtiques foren recollides dins la compilació de lleis generals, bé perquè havien estat esteses en cort, bé perquè se'ls havia volgut donar la mateixa fermesa que aquestes; i d'altres, per contra, figuraven només registrades als arxius de la magistratura afectada.

Totes les pragmàtiques s'enquadraven i formalitzaven, malgrat que fos una decisió unilateral del monarca, tant en el fons com en la forma com a Capítol de Cort. Així, doncs, havien d'anar signades pel rei i pel secretari de la corona i cada final de capítol el rei l'havia de subscriure amb la fórmula «Plau al Senyor Rei».

Així, la pragmàtica esdevé una potestat que té el monarca envers els seus súbdits per atorgar drets i honors, tot i que si es feien fora de Corts, era necessari l'acord del Consell Reial, això és el Suprem de la Corona d'Aragó; i recordant el caràcter pactista del dret català i sabedors que el monarca en cap cas tenia poder absolut, sinó que tot allò que n'emanés estava sotmès a l'autoritat superior de les lleis paccionades i limitat per aquestes lleis, tant en el fons com en la forma, sabem, doncs, que les pragmàtiques, igual que els privilegis, s'havien d'estendre com a Capítol de Cort i tenir-ne el format.

4. Conclusions

Per tant, doncs, un cop arribats aquí, si fem una deguda extracció d'aquesta relació de prelació de fonts del dret català, endevinarem fàcilment que les capitulacions objecte d'estudi s'emmotllen perfectament a les estructures definides en les fonts jurídiques del dret català.

Per la història, sabem que En Colom, abans de signar les capitulacions, manté converses amb un tal –segons les fonts oficials–, «fra Joan Peres», clergue d'un monestir, i són aquestes converses les que, ens diuen, fan transigir els monarques. Així, tenim que un dels possibles braços estamentals de la Cort –l'eclesiàstic– aposta per En Colom i la seva empresa. A més, també sabem per la Història de l'Almirall d'En Ferran Colom, que fra Juan Pérez fou qui representà En Colom quan es negociaven les Capitulacions.

Malgrat que sigui una conjectura, podria establir-se que «Juan Pérez» actua com un habilitat del braç eclesiàstic de les Corts i tracta d'igual amb la corona, representada en aquest cas per Johan de Coloma.

Així podria dir-se que hi ha una petició (petitium) d'un braç de Corts, que és previnguda i ordenada fora de corts, és a dir fora de sessió de corts, i que és pactada bilateralment, en la qual es confereixen honors, preeminences i títols. Si, a més a més, sabem que privilegis i pragmàtiques tenien el mateix format i fermesa que els capítols de cort, no cal ser gaire observador per veure que les similituds entre qualsevol capítol de cort i les capitulacions colombines en la seva composició, distribució i format hi són patents. Però, a més a més, constatem que tots els Capítols de Cort, capítol per capítol, es tancaven amb l'assentiment del monarca sota la fórmula «Plau al Senyor Rei«, com curiosament s'opera també a les Capitulacions del 1492.

Així mateix, havíem vist que els privilegis-pragmàtiques, a més d'adquirir força de contracte, i de poder-se confirmar en Corts, s'estipulaven també davant de notari. Doncs, bé: sabem, per la còpia que conservem, que el 16 de desembre del 1495 En Colom demana un trasllat notarial fet pel jutge Aguado a la ciutat de la Isabela. Per tant, el fet que trobem un trasllat notarial de la capitulació no és gratuït, sinó que respon a una obligació d'eficàcia del document.

A més de tot el que exposo aquí, i un cop hem vist que el continent d'aquestes capitulacions colombines és de rel catalana, observem que el contingut té també un profund assentament en el marc jurídic català. I és que els privilegis i títols que es demanen i posteriorment s'atorguen, com són els de virrei, governador general i almirall, corresponen a figures del dret públic català amb molta més profusió a Catalunya, i molta més tradició, que no pas a Castella, on la seva creació i el seu ús és fins aleshores escàs o inexistent, com així han dit tots els entesos i especialistes que han tractat el tema.

A més a més, tal com disposa el dret català, el redactat dels Capítols de Corts anirà tancat amb el nom de la ciutat on se celebraren i el dia i l'any en què són atorgades, tal com torna a ocórrer a les Capitulacions de Santa Fe.

Havíem apuntat més amunt també que aquestes capitulacions es guardaven únicament i exclusiva als Arxius de la Corona d'Aragó. Doncs, bé: el fet ara és clar, perquè la inserció d'aquest document a l'Arxiu de la Corona d'Aragó i no pas a l'arxiu castellà, tal com havíem dit abans, es deu al fet que les pragmàtiques que no s'havien recollit en recopilacions, es registraven als arxius de la magistratura afectada, i, en aquest cas, Ferran el Catòlic havia unificat en una de sola la magistratura catalana i l'aragonesa.

Finalment, el que sotasigna el document juntament amb el rei és En Johan de Coloma, secretari de la Corona catalano-aragonesa, que era el fedatari que havia de donar validesa i fermesa a tots els documents que afectessin els súbdits d'aquesta Corona o els efectes dels quals es despleguessin dins el seu territori, tal com els usos jurídics d'aquell moment manaven.

És per tot això que he dit, doncs, que certament crec que aquest document respon a un patró decididament català, que no ve a innovar res del que es coneixia en aquell moment, sinó que En Colom, en tant que súbdit català, es val dels seus coneixements i de la relació amb els seus, per discutir i projectar amb el seu monarca, aquest somni que el portaria a descobrir un nou món.

Jordi Vila Roura